

ΦΡΑΝΚΕΝΣΤΑΪΝ

ή

Ο σύγχρονος Προμηθέας

Πρόλογος

Το γεγονός στο οποίο βασίζεται αυτό το έργο μυθοπλασίας έχει θεωρηθεί από το Δρα Δαρβίνο και ορισμένους φυσιολόγους συγγραφείς της Γερμανίας ως ένα ενδεχόμενο που δε στερείται πιθανότητας. Δε θα πρέπει να υποτεθεί πως προσδίδω τον παραμικρό βαθμό σοβαρής πίστης σε μια τέτοια φαντασίωση· εντούτοις, υιοθετώντας την ως βάση ενός έργου φαντασίας, δε θεώρησα πως απλώς εξυφαίνω μια σειρά υπερφυσικών τρόμων. Το συμβάν από το οποίο πηγάζει το ενδιαφέρον της ιστορίας είναι απαλλαγμένο από τα μειονεκτήματα ενός απλού διηγήματος με φαντάσματα ή μάγια. Συστήνεται από την καινοτομία των καταστάσεων τις οποίες αναπτύσσει και, όσο αδύνατο και αν παραμένει ως φυσικό γεγονός, προσφέρει στη φαντασία ένα σημείο θέασης για τη σκιαγράφηση των ανθρωπίνων παθών, πολύ πιο περιεκτικό και επιβλητικό από εκείνο που μπορούν να αποδώσουν οι συνήθεις σχέσεις των υπαρκτών γεγονότων.

Επιδιώξα, κατ' αυτόν τον τρόπο, να διαφυλάξω την αλήθεια των θεμελιωδών αρχών της ανθρωπίνης φύσης, χωρίς ωστόσο να διστάσω να καινοτομήσω ως προς τους συνδυασμούς τους. Η *Ιλιάδα*, η τραγική ποίηση της Ελλάδας, ο Σαίξπηρ στην *Τρικυμία* και στο *Όνειρο Θερινής Νυχτός*, και προπαντός ο Μίλτον στον *Χαμένο Παράδεισο*, συμμορφώνονται προς αυτόν τον κανόνα· και ο πλέον ταπεινός μυθιστοριογράφος, που επιδιώκει να προσφέρει ή να λάβει τέρψη από τους κόπους του, μπορεί, δίχως έπαρση, να εφαρμόσει στην πεζή μυθοπλασία μια ελευθερία, ή μάλλον έναν κανόνα, από την υιοθέτηση του οποίου έχουν προκύψει τόσοι εξάισιοι συνδυασμοί ανθρωπίνων συναισθημάτων στα υψηλότερα δείγματα της ποίησης.

Η περίπτωση στην οποία στηρίζεται η ιστορία μου προτάθηκε σε μια τυχαία συζήτηση. Ξεκίνησε, εν μέρει ως πηγή τέρψης και εν μέρει ως ένα μέσο για την εξάσκηση τυχόν αδόκιμων δυνάμεων του νου. Άλλα κίνητρα προστέθηκαν σε αυτά καθώς το έργο προχωρούσε. Σε καμία περίπτωση δε με αφήνει αδιάφορη ο τρόπος με τον οποίο οι όποιες ηθικές τάσεις που ενυπάρχουν στα συναισθήματα ή στους χαρακτήρες του έργου θα επηρεάσουν τον αναγνώστη· εντούτοις, το κύριο μέλημά

μου από αυτή την άποψη περιορίστηκε στην αποφυγή των εξουθενωτικών επιδράσεων των μυθιστορημάτων των ημερών μας και στην ανάδειξη της γλυκύτητας της οικογενειακής στοργής και της υπεροχής της παγκόσμιας αρετής. Οι απόψεις που πηγάζουν φυσικά από το χαρακτήρα και την κατάσταση του ήρωα δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρηθούν πως ενυπάρχουν πάντοτε στις δικές μου πεποιθήσεις· ούτε μπορεί να εξαχθεί δικαίως κανένα συμπέρασμα από τις ακόλουθες σελίδες που να προκαταλαμβάνει κάποιο φιλοσοφικό δόγμα οποιουδήποτε είδους.

Αποτελεί επίσης θέμα πρόσθετου ενδιαφέροντος για τη συγγραφέα το γεγονός ότι η ιστορία αυτή ξεκίνησε να γράφεται στη μεγαλειώδη περιοχή όπου ως επί το πλείστον εκτυλίσσεται, μέσω μίας συναναστροφής που θα μου λείπει παντοτινά. Πέρασα το καλοκαίρι του 1816 στα περίχωρα της Γενεύης. Η εποχή ήταν ψυχρή και βροχερή και τα βράδια συγκεντρωνόμασταν γύρω από μια λαμπρή φωτιά, και περιστασιακά διασκεδάσαμε με κάποιες γερμανικές ιστορίες φαντασμάτων, που έτυχε να πέσουν στα χέρια μας. Αυτές οι ιστορίες ξύπνησαν μέσα μας μια παιχνιδιάρικη επιθυμία για μίμηση. Δύο άλλοι φίλοι (μια ιστορία από την πένα ενός εκ των οποίων θα ήταν πολύ πιο ευπρόσδεκτη στο κοινό από οτιδήποτε μπορώ εγώ ποτέ να ελπίζω να παραγάγω) και εγώ, συμφωνήσαμε να γράψουμε ο καθένας από μια ιστορία βασισμένη σε κάποιο υπερφυσικό συμβάν.

Ο καιρός, ωστόσο, έγινε ξάφνου αίθριος· και οι δύο φίλοι μου με άφησαν για ένα ταξίδι ανάμεσα στις Άλπεις, χάνοντας, μες στα μεγαλειώδη τους τοπία, κάθε ανάμνηση των τρομακτικών τους οραμάτων. Η ακόλουθη ιστορία είναι η μόνη που ολοκληρώθηκε.

Επιστολή Ι

Προς την κυρία Σάβιλ, Αγγλία.

Αγ. Πετρούπολη, ΙΙ Δεκεμβρίου 17 –

Θα νιώσεις μεγάλη αγαλλίαση μαθαίνοντας πως καμία συμφορά δεν επισκίασε το ξεκίνημα του εγχειρήματος, το οποίο σου προκάλεσε τόσο δυσοίωνα προαισθήματα. Έφτασα εδώ χτες και πρώτιστο μέλημά μου είναι να διαβεβαιώσω την αγαπημένη μου αδερφή για την ευημερία μου, καθώς και για την αυξανόμενη πίστη μου στην επιτυχία της αποστολής μου.

Βρίσκομαι ήδη πολύ βορειότερα του Λονδίνου και, καθώς βαδίζω στους δρόμους της Πετρούπολης, νιώθω να χαϊδεύει τα μάγουλά μου ένας ψυχρός άνεμος που τονώνει το σθένος μου και με γεμίζει ευφορία. Καταλαβαίνεις άραγε αυτό το συναίσθημα; Αυτό το αεράκι, που ταξίδεψε από τις περιοχές προς τις οποίες κατευθύνομαι, μου προσφέρει μια πρόγευση εκείνων των παγερών κλιμάτων. Αναζωογονημένες από αυτόν τον άνεμο της υπόσχεσης, οι ονειροπολήσεις μου γίνονται πιο φλογερές και ζωντανές. Μάταια πασχίζω να πείσω τον εαυτό μου πως ο Πόλος είναι η έδρα του παγετού και της ερήμωσης· στη φαντασία μου παρουσιάζεται πάντοτε ως μια χώρα κάλλους και τέρψης. Εκεί, Μάργκαρετ, ο ήλιος είναι διαρκώς ορατός, ο πλατύς δίσκος του ίσα που αγγίζει τον ορίζοντα, διαχέοντας μια αέναη λάμψη. Εκεί -αν μου επιτρέπεις, αδερφή μου, θα δείξω κάποια εμπιστοσύνη στους προγενέστερους θαλασσοπόρους- είναι εξόριστα το χιόνι και ο παγετός· πλέοντας σε μια θάλασσα γαλήνια, ίσως οδηγηθούμε σε μια γη που ξεπερνά σε θαύματα και ομορφιά κάθε άλλη περιοχή που ανακαλύφθηκε ως τώρα στον κατοικήσιμο κόσμο. Οι καρποί και τα χαρακτηριστικά της ίσως στερούνται προηγούμενου, όπως αναμφίβολα συμβαίνει με τα φαινόμενα των ουράνιων σωμάτων σε εκείνες τις ανεξερεύνητες εσχατιές. Τι δεν μπορεί να προσδοκά κανείς σε μια χώρα αιώνιου φωτός; Ίσως ανακαλύψω εκεί τη θαυμαστή δύναμη που έλκει τη μαγνητική βελόνα, και μπορέσω να πραγματοποιήσω χιλιάδες ουράνιες παρατηρήσεις· μόνο αυτό το ταξίδι υπολείπεται για να καταστήσει τις φαινομενικές τους εκκεντρικότητες διά παντός συνεπείς. Θα ικανοποιήσω τη

φλογερή μου περιέργεια με τη θέα ενός μέρους του κόσμου που ποτέ κανείς δεν έχει επισκεφθεί, και ίσως βαδίσω σε μια γη που δεν έχει πατήσει ποτέ πόδι ανθρώπου.

Αυτές οι σκέψεις έχουν κυριέψει το νου μου κι αρκούν για να δαμάσουν κάθε φόβο κινδύνου ή θανάτου, και να με ωθήσουν να ξεκινήσω αυτό το επίπονο ταξίδι με τη χαρά που νιώθει ένα παιδί όταν επιβιβάζεται σε μια μικρή βάρκα, μαζί με τους φίλους των διακοπών, σε μια αποστολή εξερεύνησης στα νερά του ποταμού της πατρίδας του. Αλλά ακόμα και αν υποθέσουμε πως όλες αυτές οι εικασίες είναι εσφαλμένες, δεν μπορείς να αμφισβητήσεις το όφελος που θα προσφέρω σε ολόκληρη την ανθρωπότητα, έως και την έσχατη γενιά, αν ανακαλύψω ένα πέρασμα κοντά στον Πόλο¹³ προς εκείνες τις χώρες, στις οποίες για να φτάσει κανείς επί του παρόντος απαιτούνται τόσο πολλοί μήνες· ή αν αποκαλύψω το μυστικό του μαγνήτη, πράγμα το οποίο, αν είναι όντως εφικτό, μπορεί να επιτευχθεί μόνο με ένα εγχείρημα σαν το δικό μου.

Αυτοί οι στοχασμοί διέλυσαν την ταραχή με την οποία ξεκίνησα την επιστολή μου, και νιώθω την καρδιά μου να φλέγεται από έναν ενθουσιασμό που με υψώνει στα ουράνια, διότι τίποτε δε συμβάλλει τόσο στο γαλήνεμα του νου όσο ένας σταθερός σκοπός – ένα σημείο πάνω στο οποίο η ψυχή μπορεί να προσηλώσει το πνευματικό της βλέμμα. Αυτή η αποστολή υπήρξε το αγαπημένο όνειρο των παιδικών μου χρόνων. Έχω διαβάσει με πάθος τις εξιστορήσεις των διαφόρων ταξιδιών που πραγματοποιήθηκαν με την προοπτική της άφιξης στο Βόρειο Ειρηνικό Ωκεανό μέσω των θαλασσών που περιβάλλουν τον Πόλο. Ίσως θυμάσαι πως ολόκληρη η βιβλιοθήκη του καλού μας θείου Τόμας ήταν γεμάτη εξιστορήσεις των ταξιδιών που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό τις ανακαλύψεις. Η εκπαίδευσή μου έτυχε παραμέλησης, και όμως λάτρευα το διάβασμα. Μελετούσα αυτούς τους τόμους μέρα και νύχτα, και η εξοικειώσή μου μαζί τους αύξησε εκείνη τη λύπη που είχα νιώσει, παιδί ακόμη, μαθαίνοντας πως η τελευταία εντολή του ετοιμοθάνατου πατέρα μου προς το θείο μου ήταν να μη μου επιτρέψει να ακολουθήσω τη ζωή του ναυτικού.

Αυτά τα οράματα ξεθώριασαν όταν μελέτησα για πρώτη φορά εκείνους τους ποιητές των οποίων τα δημιουργήματα μάγεψαν την ψυχή μου και την εξύψωσαν στα ουράνια. Έγινα και εγώ ποιητής και για ένα χρόνο έζησα σε έναν παράδεισο δικής μου επινώησης· φανταζόμουν

Υπέμεινα οικειοθελώς το ψύχος, την πείνα, τη δίψα και την αϋπνία.

πως ίσως αποκτούσα και εγώ μια θέση στο ναό όπου καθαγιαζονται τα ονόματα του Ομήρου και του Σαίξπηρ. Γνωρίζεις καλά την αποτυχία μου και πόσο βαριά έφερα την απογοήτευση. Όμως, ακριβώς εκείνη την περίοδο κληρονόμησα την περιουσία του ξαδέρφου μου, και οι σκέψεις μου στράφηκαν και πάλι προς τις παλαιότερες κλίσεις μου.

Έξι χρόνια έχουν περάσει από τότε που αποφάσισα το τωρινό μου εγχείρημα. Μπορώ, ακόμα και τώρα, να θυμηθώ την ώρα που αφιέρωσα τον εαυτό μου σε τούτη τη σπουδαία αποστολή. Ξεκίνησα σκληραγωγώντας το σώμα μου στις κακουχίες. Συνόδεψα φαλινοθήρες σε διάφορες αποστολές στη Βόρεια Θάλασσα· υπέμεινα οικειοθελώς το ψύχος, την πείνα, τη δίψα και την αϋπνία. Συχνά εργαζόμουν πιο σκληρά από τους απλούς ναύτες κατά τη διάρκεια της ημέρας, και αφιέρωνα τις νύχτες μου στη μελέτη των μαθηματικών, της θεωρίας της ιατρικής και εκείνων των κλάδων των φυσικών επιστημών από τους οποίους ένας θαλασσοπόρος τυχοδιώκτης θα μπορούσε να αντλήσει το μεγαλύτερο πρακτικό όφελος. Δύο φορές προσλήφθηκα ως υπαξιωματικός σε ένα φαλινοθηρικό της Γροιλανδίας και αντεπεξήλθα αξιοθαύμαστα. Οφείλω να ομολογήσω πως ένιωσα μια μικρή υπερηφάνεια όταν ο καπετάνιος μου προσέφερε τη δεύτερη θέση στην ιεραρχία του σκάφους και με παρακάλεσε θερμά να μείνω· τόσο πολύτιμες θεωρούσε τις υπηρεσίες μου.

Και τώρα, αγαπημένη μου Μάργκαρετ, δεν αξίζω να εκπληρώσω ένα σπουδαίο σκοπό; Η ζωή μου θα μπορούσε να είχε κυλήσει με άνεση και πολυτέλεια, όμως προτίμησα τη δόξα έναντι οποιουδήποτε θέληγτρου έθετε στο δρόμο μου ο πλούτος. Ω, μακάρι μια ενθαρρυντική φωνή να απαντούσε καταφατικά! Το θάρρος και η αποφασιστικότητά μου είναι ακλόνητα· όμως οι ελπίδες μου κλυδωνίζονται και το ηθικό μου συχνά κάμπτεται. Πρόκειται να ξεκινήσω ένα μακρύ και δύσκολο ταξίδι, οι ανάγκες του οποίου θα απαιτήσουν όλο το σθένος μου: καλούμαι να ανυψώνω όχι μόνο το ηθικό των άλλων, αλλά μερικές φορές και το δικό μου, όταν το δικό τους καταρρέει.

Αυτή είναι η πλέον ευνοϊκή περίοδος για ταξίδια στη Ρωσία. Γλιστρούν γρήγορα πάνω στο χιόνι τα έλκηθρα· η κίνηση είναι ευχάριστη και, κατά τη γνώμη μου, πολύ πιο θελκτική από εκείνη μιας αγγλικής ταχυδρομικής άμαξας. Το ψύχος δεν είναι υπερβολικό, αν είσαι τυλιγμένος με γούνες – μια ενδυμασία που έχω ήδη υιοθετήσει, καθώς υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο να περπατάς στο κατάστρωμα

και στο να κάθεται ακίνητος για ώρες, όταν καμία άσκηση δεν εμποδίζει το αίμα από το να παγώσει κυριολεκτικά στις φλέβες σου. Δεν έχω καμία φιλοδοξία να χάσω τη ζωή μου στο δρόμο μεταξύ Αγίας Πετρούπολης και Αρχαγγέλου.

Θα αναχωρήσω για την τελευταία αυτή πόλη σε δεκαπέντε ημέρες ή τρεις εβδομάδες, και πρόθεσή μου είναι να ναυλώσω ένα πλοίο εκεί, κάτι που μπορεί να γίνει εύκολα καταβάλλοντας την ασφάλεια στον ιδιοκτήτη, και να προσλάβω όσους ναύτες κρίνω απαραίτητους ανάμεσα σε εκείνους που είναι εξοικειωμένοι με τη φαλαινοθηρία. Δε σκοπεύω να αποπλεύσω πριν από το μήνα Ιούνιο· και πότε θα επιστρέψω; Αχ, αγαπημένη μου αδερφή, πώς μπορώ να απαντήσω σε αυτό το ερώτημα; Αν επιτύχω, πολλοί, πολλοί μήνες, ίσως χρόνια, θα περάσουν προτού ανταμώσουμε ξανά. Αν αποτύχω, θα με δεις σύντομα, ή ποτέ.

Έχε γεια, αγαπημένη μου Μάργκαρετ. Είθε ο Ουρανός να σε λούζει με ευλογίες και να με διαφυλάξει, ώστε να μπορέσω ξανά και ξανά να μαρτυρήσω την ευγνωμοσύνη μου για όλη την αγάπη και την καλοσύνη σου.

*Ο στοργικός σου αδερφός,
P. Γουόλτον*

Επιστολή 2

Προς την κυρία Σάβιλ, Αγγλία.

Αρχάγγελος, 28 Μαρτίου 17-

Πόσο αργά κυλά εδώ ο χρόνος, περιτριγυρισμένος καθώς είμαι από τον παγετό και τα χιόνια! Εντούτοις, ένα δεύτερο βήμα έχει ήδη γίνει προς την υλοποίηση του εγχειρήματός μου. Ναύλωσα ένα σκάφος και ασχολούμαι με τη συγκέντρωση του πληρώματός μου· όσοι έχουν ήδη προσληφθεί φαίνονται άνθρωποι στους οποίους μπορώ να βασιστώ και αναμφίβολα διακατέχονται από ατρόμητο σθένος.

Όμως έχω μια ανάγκη την οποία δεν μπόρεσα ποτέ μέχρι τώρα να ικανοποιήσω, την απουσία του αντικειμένου της οποίας νιώθω πλέον ως ένα οξύτατο δεινό. Δεν έχω κανένα φίλο, Μάργκαρετ: όταν θα φλέ-

γομαι από τον ενθουσιασμό της επιτυχίας, δε θα υπάρξει κανείς να συμμεριστεί τη χαρά μου· αν με καταβάλει η απογοήτευση, κανείς δε θα πασχίσει να με στηρίξει στην κατήφειά μου. Θα εμπιστευτώ τις σκέψεις μου στο χαρτί, είναι αλήθεια· όμως πρόκειται για ένα μάλλον πενιχρό μέσο για τη μετάδοση των συναισθημάτων. Επιζητώ τη συντροφιά ενός ανθρώπου που θα μπορούσε να με νιώσει, του οποίου το βλέμμα θα αποκρινόταν στο δικό μου. Ίσως με θεωρήσεις ρομαντικό, αγαπημένη μου αδερφή, όμως νιώθω πικρά την έλλειψη ενός φίλου. Δεν έχω κανέναν κοντά μου, πράο αλλά και θαρραλέο, με νου καλλιεργημένο όσο και ευρύ, του οποίου οι προτιμήσεις να ταυτίζονται με τις δικές μου, ώστε να εγκρίνει ή να διορθώνει τα σχέδιά μου. Πόσο θα επανόρθωνε ένας τέτοιος φίλος τα σφάλματα του καχημένου του αδερφού σου!

Είμαι υπερβολικά ένθερμος κατά την εκτέλεση, και υπερβολικά ανυπόμονος μπροστά στις δυσκολίες. Αποτελεί όμως ακόμα μεγαλύτερο κακό για μένα το γεγονός ότι είμαι αυτοδίδακτος: κατά τα πρώτα δεκατέσσερα χρόνια της ζωής μου περιπλανιόμουν αδέσμευτος στο ύπαιθρο και δε διάβαζα τίποτε άλλο παρά τα ταξιδιωτικά βιβλία του θείου μας, του Τόμας. Σε εκείνη την ηλικία γνώρισα τους φημισμένους ποιητές της χώρας μας· όμως μόνο όταν έπαψε πια να είναι στην εξουσία μου το να αντλήσω τα σημαντικότερα οφέλη από μια τέτοια πεποίθηση, αντιλήφθηκα την ανάγκη να γνωρίσω περισσότερες γλώσσες πέραν εκείνης της πατρίδας μου. Τώρα είμαι είκοσι οκτώ ετών και στην πραγματικότητα στερούμαι της γνώσης πολλών δεκαπεντάχρονων μαθητών. Είναι αλήθεια πως έχω στοχαστεί περισσότερο και πως οι ονειροπολήσεις μου είναι πιο εκτεταμένες και μεγαλειώδεις, όμως χρειάζονται -όπως λένε οι ζωγράφοι- *συντήρηση*· και έχω μεγάλη ανάγκη από ένα φίλο που θα διέθετε αρκετή σύνεση ώστε να μη με περιφρονήσει ως ρομαντικό, και αρκετή στοργή ώστε να πασχίσει να χαλιναγωγήσει το νου μου.

Ωστόσο, τα παράπονά μου είναι μάταια· σίγουρα δεν πρόκειται να βρω κανένα φίλο στον απέραντο ωκεανό, ούτε καν εδώ στον Αρχάγγελο, ανάμεσα στους εμπόρους και τους ναυτικούς. Κι όμως, κάποια συναισθήματα, ξένα προς το κατακάθι της ανθρώπινης φύσης, πάλλονται ακόμα και σε αυτά τα τραχιά στήθη. Ο υποπλοίαρχός μου, για παράδειγμα, είναι άνθρωπος με θαυμαστό θάρρος και ενεργητικότητα· διακατέχεται από μια μανιώδη επιθυμία για δόξα ή, μάλλον, για να

το διατυπώσω πιο χαρακτηριστικά, για ανέλιξη στο επάγγελμά του. Είναι Άγγλος και, εν μέσω εθνικών και επαγγελματικών προκαταλήψεων, μη εξωραϊσμένων από την καλλιέργεια, διατηρεί μερικά από τα ευγενέστερα χαρίσματα της ανθρωπότητας. Γνωριστήκαμε για πρώτη φορά πάνω σε ένα φαλαιοθηρικό σκάφος· διαπιστώνοντας πως ήταν άνεργος σε αυτή την πόλη, τον προσέλαβα εύκολα για να με βοηθήσει στο εγχείρημά μου.

Ο κύριος αυτός διαθέτει εξαιρετικό χαρακτήρα ενώ ξεχωρίζει πάνω στο πλοίο για την πραότητα και την ηπιότητα της πειθαρχίας του. Αυτή η περίπτωση, σε συνδυασμό με την πασίγνωστη ακεραιότητά του και το ατρόμητο σθένος του, με έκανε να επιθυμήσω την πρόσληψή του. Τα νεανικά χρόνια που πέρασα στην απομόνωση, τα καλύτερά μου χρόνια υπό τη δική σου τρυφερή και θηλυκή φροντίδα, έχουν εκλεπτύνει τόσο πολύ τις βάσεις του χαρακτήρα μου, ώστε δεν μπορώ να υπερνικήσω μια έντονη αποστροφή προς τη συνήθη κτηνωδία που ασκείται πάνω στο πλοίο: ποτέ δεν πίστεψα πως είναι απαραίτητη, και όταν άκουσα για ένα ναυτικό εξίσου ονομαστό για την καλοσύνη της καρδιάς του και για το σεβασμό και την υπακοή που του έδειχνε το πλήρωμά του, θεώρησα τον εαυτό μου ιδιαίτερα τυχερό που μπόρεσα να εξασφαλίσω τις υπηρεσίες του. Έμαθα γι' αυτόν αρχικά με ένα μάλλον ρομαντικό τρόπο, από μια κυρία που του οφείλει την ευτυχία της ζωής της. Αυτή, εν συντομία, είναι η ιστορία του. Πριν από μερικά χρόνια αγάπησε μια νεαρή Ρωσίδα με μέτρια περιουσία, και αφού είχε συγκεντρώσει ένα αξιοσέβαστο ποσό από λάφυρα, ο πατέρας της κοπέλας συναίνεσε στο γάμο. Είδε την αγαπημένη του μία φορά πριν από την καθορισμένη τελετή· εκείνη όμως ήταν λουσομένη στα δάκρυα και, πέφτοντας στα πόδια του, τον ικέτευε να τη λυπηθεί, εξομολογούμενη ταυτόχρονα πως αγαπούσε κάποιον άλλον, ο οποίος όμως ήταν φτωχός, και πως ο πατέρας της δε θα συναινούσε ποτέ σε αυτή την ένωση. Ο γενναιόδωρος φίλος μου καθησύχασε την ικέτιδα και, μόλις πληροφορήθηκε το όνομα του εραστή της, εγκατέλειψε αμέσως τη διεκδίκησή της. Είχε ήδη αγοράσει ένα αγρόκτημα με τα χρήματά του, στο οποίο σκόπευε να περάσει το υπόλοιπο της ζωής του· όμως τα δώρισε όλα στον αντίζηλό του, μαζί με όσα λάφυρα του είχαν απομείνει για την αγορά αποθεμάτων, και στη συνέχεια ο ίδιος ζήτησε από τον πατέρα της νεαρής γυναίκας να συναινέσει στο γάμο της με τον αγαπημένο της. Όμως ο γέροντας αρνήθηκε κατηγορηματικά, θεωρώντας τον εαυ-

τό του δεσμευμένο από λόγο τιμής προς το φίλο μου, ο οποίος, όταν βρήκε τον πατέρα ανένδοτο, εγκατέλειψε την πατρίδα του και δεν επέστρεψε παρά μόνο όταν έμαθε πως η άλλοτε αγαπημένη του είχε παντρευτεί σύμφωνα με τις επιθυμίες της. «Τι ευγενής άνθρωπος!» θα αναφωνήσεις. Πράγματι είναι· όμως είναι εντελώς απαίδευτος: είναι σιωπηλός σαν Τούρκος¹⁴, και τον συνοδεύει μια μορφή αδαούς αμεριμνησίας η οποία, ενώ καθιστά τη διαγωγή του ακόμα πιο εκπληκτική, αφαιρεί από το ενδιαφέρον και τη συμπάθεια που σε άλλη περίπτωση θα προκαλούσε.

Ωστόσο, μην υποθέσεις, επειδή παραπονιέμαι λιγάκι ή επειδή μπορώ να φανταστώ μια παρηγοριά για τους μόχθους μου την οποία ίσως δε γνωρίσω ποτέ, πως αμφιταλαντεύομαι στις αποφάσεις μου. Αυτές είναι ακλόνητες όσο το πεπρωμένο, και το ταξίδι μου καθυστερεί πλέον μόνο έως ότου ο καιρός μου επιτρέψει να σαλπάρω. Ο χειμώνας υπήρξε δριμύς, όμως η άνοιξη προμηνύεται καλή και η άφιξή της αναμένεται νωρίς, ώστε ίσως αποπλεύσω νωρίτερα από ό,τι περίμενα. Δε θα πράξω τίποτα απερίσκεπτα: με γνωρίζεις αρκετά ώστε να εμπιστευσαι τη σύνεση και τη διακριτικότητά μου κάθε φορά που η ασφάλεια των άλλων επαφίεται στα χέρια μου.

Δεν μπορώ να σου περιγράψω τα συναισθήματά μου μπροστά στην εγγύτητα του εγχειρήματός μου. Είναι αδύνατο να σου μεταδώσω το αίσθημα που με κάνει να ριγώ, εν μέρει από ηδονή και εν μέρει από φόβο, με το οποίο προετοιμάζομαι να αναχωρήσω. Πηγαίνω σε ανεξερεύνητες περιοχές, στη «χώρα της καταχνιάς και του χιονιού», όμως δεν πρόκειται να σκοτώσω κανένα άλμπатρος· επομένως μην ανησυχείς για την ασφάλειά μου ή μήπως επιστρέψω σ' εσένα τόσο καταβεβλημένος και θλιβερός όσο ο «Γερο-Ναυτικός»¹⁵. Θα χαμογελάσεις με την αναφορά μου, όμως θα σου αποκαλύψω ένα μυστικό. Συχνά απέδιδα την προσκόλλησή μου, τον παθιασμένο ενθουσιασμό μου για τα επικίνδυνα μυστήρια του ωκεανού, σε εκείνο το δημιούργημα του πλέον ευφάνταστου από τους σύγχρονους ποιητές. Κάτι συμβαίνει στην ψυχή μου που δεν το καταλαβαίνω. Είμαι φιλόπονος -επιμελής, ένας εργάτης που εκτελεί με υπομονή και μόχθο· όμως πέρα από αυτό υπάρχει μια αγάπη και μια πίστη στο θαυμαστό, συνυφασμένη με όλα μου τα σχέδια, η οποία με παρασύρει έξω από τα συνηθισμένα μονοπάτια των ανθρώπων, ακόμα και προς την άγρια θάλασσα και τις απάτητες περιοχές που πρόκειται να εξερευνήσω.

Όμως, ας επιστρέψω σε σκέψεις πιο προσφιλείς. Θα σε συναντήσω ξανά, άραγε, αφού θα έχω διασχίσει αχανείς θάλασσες και θα έχω επιστρέψει από το νοτιότερο ακρωτήριο της Αφρικής ή της Αμερικής; Δεν τολμώ να προσδοκώ μια τέτοια επιτυχία, κι όμως δεν αντέχω να συλλογίζομαι την εναλλακτική. Συνέχισε προς το παρόν να μου γράφεις με κάθε ευκαιρία: ίσως λάβω τα γράμματά σου σε στιγμές που θα τα έχω περισσότερο ανάγκη για να τονώσω το ηθικό μου. Σε αγαπώ τρυφερά. Να με θυμάσαι με στοργή, αν τυχόν δεν έχεις ποτέ ξανά νέα μου.

*Ο στοργικός σου αδερφός,
Ρόμπερτ Γουόλτον*

Επιστολή 3

Προς την κυρία Σάβιλ, Αγγλία.

7 Ιουλίου 17-

Αγαπημένη μου αδερφή,

Σου γράφω λίγες γραμμές βιαστικά για να σου πω πως είμαι ασφαλής – και πως το ταξίδι μου έχει προχωρήσει αρκετά. Η επιστολή αυτή θα φτάσει στην Αγγλία με ένα εμπορικό πλοίο που επιστρέφει τώρα από τον Αρχάγγελο· πιο τυχερό από εμένα, που ίσως δε δω την πατρική μου γη για πολλά χρόνια. Εντούτοις, το ηθικό μου είναι ακμαιότατο: οι άντρες μου είναι γενναίοι και εμφανώς σταθεροί στο σκοπό τους, ενώ οι επιπλέοντες όγκοι πάγου που περνούν διαρκώς από δίπλα μας, υποδηλώνοντας τους κινδύνους της περιοχής προς την οποία κατευθυνόμαστε, δε φαίνεται να τους πτοούν. Έχουμε ήδη φτάσει σε πολύ μεγάλο γεωγραφικό πλάτος· όμως βρισκόμαστε στην καρδιά του καλοκαιριού και, παρόλο που δεν κάνει τόση ζέστη όσο στην Αγγλία, οι νότιοι άνεμοι, που μας ωθούν τάχιστα προς εκείνες τις ακτές που τόσο φλογερά επιθυμώ να προσεγγίσω, πνέουν με ένα βαθμό αναζωογονητικής θαλπωρής που δεν προσδοκούσα.

Κανένα περιστατικό δε μας έχει συμβεί ως τώρα που θα άξιζε να αναφερθεί σε μια επιστολή. Ένας ή δύο σφοδροί άνεμοι και η εμφάνιση μιας διαρροής στο σκάφος, είναι ατυχήματα που οι έμπειροι θαλασσοπόροι σπανίως μπαίνουν στον κόπο να καταγράψουν, και θα

Έχω φτάσει ως εδώ, χαράσσοντας ασφαλή πορεία στις απάτητες θάλασσες...

είμαι απόλυτα ικανοποιημένος αν τίποτε χειρότερο δε μας συμβεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού μας.

Έχε γεια, αγαπημένη μου Μάργκαρετ. Να είσαι βέβαιη πως τόσο για τη δική μου χάρη όσο και για τη δική σου, δε θα εκτεθώ απερίσκεπτα στον κίνδυνο. Θα είμαι ψύχραιμος, επίμονος και συνετός.

Όμως οι προσπάθειές μου θα στεφτούν από επιτυχία. Γιατί όχι; Έχω φτάσει ως εδώ, χαράσσοντας ασφαλή πορεία στις απάτητες θάλασσες, με τα ίδια τα άστρα να γίνονται μάρτυρες και τεκμήρια του θριάμβου μου. Γιατί να μην προχωρήσω περαιτέρω πάνω στο αδάμαστο αλλά υπάκουο στοιχείο της φύσης; Τι μπορεί να σταματήσει την αποφασισμένη καρδιά και τη σθεναρή βούληση του ανθρώπου;

Η καρδιά μου ξεχειλίζει αυθόρμητα κατ' αυτόν τον τρόπο. Πρέπει όμως να τελειώνω. Είθε ο Ουρανός να ευλογεί την αγαπημένη μου αδερφή!

P.F.

Επιστολή 4

Προς την κυρία Σάβιλ, Αγγλία.

5 Αυγούστου 17-

Μας έτυχε κάτι τόσο παράδοξο, που αδυνατώ να αντισταθώ στον πειρασμό να το καταγράψω, αν και είναι πολύ πιθανό να συναντηθούμε προτού αυτά τα χαρτιά περιέλθουν στην κατοχή σου.

Την περασμένη Δευτέρα (31 Ιουλίου) βρεθήκαμε σχεδόν περικυκλωμένοι από πάγο, ο οποίος έκλεισε το πλοίο από όλες τις πλευρές, αφήνοντάς του μόλις και μετά βίας τον απαραίτητο θαλάσσιο χώρο στον οποίο επέπλεε. Η κατάσταση ήταν κάπως επικίνδυνη, ιδίως καθώς τα πάντα ήταν καλυμμένα με μια πυκνή ομίχλη. Ως εκ τούτου, μείναμε ακίνητοι, ελπίζοντας πως θα επερχόταν κάποια αλλαγή στην ατμόσφαιρα και τον καιρό.

Περίπου στις δύο, η καταχνιά διαλύθηκε και αντικρίσαμε, εκτεινόμενες προς κάθε κατεύθυνση, απέραντες και ανώμαλες πεδιάδες πάγου, που έμοιαζαν να μην έχουν τέλος. Κάποιοι από τους συντρόφους μου αναστέναξαν, και ο δικός μου νους άρχισε να κατακλύζεται από

ανήσυχες σκέψεις, όταν μια παράξενη θέα τράβηξε ξαφνικά την προσοχή μας και απέσπασε το ενδιαφέρον μας από τη δική μας κατάσταση. Αντιληφθήκαμε ένα χαμηλό όχημα, στερεωμένο πάνω σε ένα έλκηθρο το οποίο έσερναν σκύλοι, να κατευθύνεται προς το βορρά, σε απόσταση μισού μιλίου· ένα ον που είχε τη μορφή ανθρώπου, αλλά φαινομενικά γιγαντιαίου αναστήματος, καθόταν στο έλκηθρο και καθοδηγούσε τους σκύλους. Παρακολουθήσαμε την ταχεία πορεία του ταξιδιώτη με τα τηλεσκοπία μας, μέχρι που χάθηκε ανάμεσα στις μακρινές ανωμαλίες των πάγων.

Το θέαμα προκάλεσε την απόλυτη κατάπληξη μας. Βρισκόμασταν, όπως πιστεύαμε, πολλές εκατοντάδες μίλια μακριά από οποιαδήποτε στεριά· όμως αυτό το φάντασμα έμοιαζε να υποδηλώνει πως η ξηρά δεν ήταν, στην πραγματικότητα, τόσο μακριά όσο είχαμε υποθέσει. Εγκλωβισμένοι όμως από τους πάγους, ήταν αδύνατο να ακολουθήσουμε την πορεία του, την οποία είχαμε παρατηρήσει με τη μεγαλύτερη προσοχή.

Περίπου δύο ώρες μετά από αυτό το συμβάν, ακούσαμε το βουβό κύμα της θάλασσας, και πριν νυχτώσει ο πάγος έσπασε και απελευθέρωσε το πλοίο μας. Εντούτοις, παραμείναμε ακίνητοι μέχρι το πρωί, φοβούμενοι μήπως συναντήσουμε μες στο σκοτάδι εκείνες τις μεγάλες ελεύθερες μάζες που επιπλέουν μετά τη θραύση των πάγων. Επωφεληθήκα από αυτόν το χρόνο για να αναπαυθώ για λίγες ώρες.

Το πρωί όμως, μόλις χάραξε, ανέβηκα στο κατάστρωμα και βρήκα όλους τους ναύτες συγκεντρωμένους στη μία πλευρά του σκάφους, να μιλούν προφανώς σε κάποιον που βρισκόταν στη θάλασσα. Επρόκειτο, πράγματι, για ένα έλκηθρο, όμοιο με εκείνο που είχαμε δει προηγουμένως, το οποίο είχε παρασυρθεί προς το μέρος μας κατά τη διάρκεια της νύχτας πάνω σε ένα μεγάλο κομμάτι πάγου. Μόνο ένας σκύλος παρέμενε ζωντανός· υπήρχε όμως μέσα σε αυτό ένας άνθρωπος, τον οποίο οι ναύτες προσπαθούσαν να πείσουν να ανέβει στο πλοίο. Δεν ήταν, όπως ο έτερος ταξιδιώτης φαινόταν να είναι, κάποιος άγριος κάτοικος μιας ανεξερεύνητης νήσου, αλλά Ευρωπαίος. Όταν εμφανίστηκε στο κατάστρωμα, ο υποπλοίαρχος είπε: «Εδώ είναι ο καπετάνιος μας, και δε θα επιτρέψει να χαθείτε στην ανοιχτή θάλασσα.»

Μόλις με αντιλήφθηκε, ο ξένος μου απηύθυνε το λόγο στα αγγλικά, αν και με ξενική προφορά. «Προτού επιβιβαστώ στο σκάφος σας» είπε «θα έχετε την καλοσύνη να με πληροφορήσετε προς τα πού κατευθύνεστε;»

Μπορείς να φανταστείς την έκπληξή μου ακούγοντας μια τέτοια ερώτηση από έναν άνθρωπο που βρισκόταν στο χεῖλος του ολέθρου και για τον οποίο υπέθετα πως το πλοίο μου θα αποτελούσε μια σωτηρία την οποία δε θα αντάλλαζε ούτε με το σπουδαιότερο πλούτο που έχει να προσφέρει η γη. Απάντησα, εντούτοις, πως βρισκόμασταν σε ένα ταξίδι εξερεύνησης προς το Βόρειο Πόλο.

Ακούγοντάς το αυτό, φάνηκε ικανοποιημένος και συγκατένευσε να ανέβει στο πλοίο. Θεέ μου! Μάργκαρετ, πόσο θα ξαφνιαζόσουν αν έβλεπες έναν άνθρωπο να θέτει κατ' αυτόν τον τρόπο όρους για τη σωτηρία του. Τα μέλη του ήταν σχεδόν παγωμένα και το σώμα του τρομερά εξασθενημένο από την κόπωση και τις κακουχίες. Ποτέ μου δεν είχα ξαναδεί άνθρωπο σε τόσο οικτρή κατάσταση. Επιχειρήσαμε να τον μεταφέρουμε στην καμπίνα, όμως μόλις απομακρύνθηκε από τον καθαρό αέρα, λιποθύμησε. Ως εκ τούτου, τον μεταφέραμε πάλι στο κατάστρωμα και τον βοηθήσαμε να συνέλθει τρίβοντάς τον με μπράντι και αναγκάζοντάς τον να καταπιεί μια μικρή ποσότητα. Μόλις έδειξε σημεία ζωής, τον τυλίξαμε με κουβέρτες και τον τοποθετήσαμε κοντά στην καμινάδα της σόμπας του μαγειρείου. Σταδιακά ανέκτησε τις δυνάμεις του και έφαγε λίγη σούπα, η οποία τον αναζωογόνησε θεαματικά.

Πέρασαν δύο ημέρες κατ' αυτόν τον τρόπο προτού καταφέρει να μιλήσει, και συχνά φοβόμουν πως τα βάσανά του τού είχαν στερήσει τη λογική. Όταν ανέκαμψε κάπως, τον μετέφερα στην καμπίνα μου και τον φρόντιζα όσο μου επέτρεπαν τα καθήκοντά μου. Ποτέ μου δεν ξανάδα πιο ενδιαφέρον πλάσμα: τα μάτια του έχουν συνήθως μια έκφραση αγριότητας, ακόμα και παραφροσύνης, υπάρχουν όμως στιγμές που, αν κάποιος προβεί σε μια πράξη καλοσύνης απέναντί του ή του προσφέρει την παραμικρή υπηρεσία, ολόκληρο το πρόσωπό του φωτίζεται, τρόπον τινά, από μια ακτίνα αγαθοσύνης και γλυκύτητας που όμοιά της δεν έχω αντικρίσει ξανά. Είναι όμως γενικά μελαγχολικός και απελπισμένος, και μερικές φορές τρίζει τα δόντια του, σαν να μην αντέχει το βάρος των συμφορών του.

Όταν ο φιλοξενούμενός μου ανέκαμψε λίγο, δυσκολεύτηκα πολύ να κρατήσω μακριά τους άντρες του πληρώματος, που ήθελαν να του υποβάλουν χίλιες ερωτήσεις· δεν τους επέτρεψα όμως να τον βασανίσουν με τη μάταιη περιέργειά τους σε μια κατάσταση σώματος και πνεύματος της οποίας η ανάρρωση προφανώς εξαρτιόταν από την απόλυτη

Ποτέ μου δεν είχα ξαναδεί άνθρωπο σε τόσο οικτρή κατάσταση.

ηρεμία. Μια φορά, ωστόσο, ο υποπλοίαρχος τον ρώτησε γιατί είχε έρθει τόσο μακριά πάνω στους πάγους με ένα τόσο παράξενο όχημα.

Το πρόσωπό του πήρε αμέσως μια όψη βαθύτατης κατήφειας και απάντησε: «Για να αναζητήσω κάποιον που μου διέφυγε.»

«Και ο άνθρωπος που καταδιώκατε ταξίδευε με τον ίδιο τρόπο;»

«Ναι.»

«Τότε φαντάζομαι πως τον είδαμε, διότι μια μέρα πριν σας περιουλλέξουμε, είδαμε κάποιους σκύλους να σέρνουν ένα έλκηθρο με έναν άνθρωπο μέσα, κατά μήκος των πάγων.»

Αυτό κέντρισε την προσοχή του ξένου και έκανε πλήθος ερωτήσεων σχετικά με τη διαδρομή την οποία είχε ακολουθήσει ο δαίμονας, όπως τον αποκάλεσε. Λίγο αργότερα, όταν έμεινε μόνος μαζί μου, είπε: «Αναμφίβολα θα έχω κινήσει την περιέργειά σας, όπως και αυτών των καλών ανθρώπων· είστε όμως πολύ διακριτικός για να ζητήσετε εξηγήσεις.»

«Σαφώς· θα ήταν πράγματι πολύ απρεπές και απάνθρωπο εκ μέρους μου να σας ενοχλήσω με την οποιαδήποτε περιέργειά μου.»

«Και όμως, με διασώσατε από μια παράδοξη και επικίνδυνη θέση· με επαναφέρατε στη ζωή.»

Λίγο μετά από αυτό, ρώτησε αν πίστευα πως η θραύση των πάγων είχε καταστρέψει το άλλο έλκηθρο. Απάντησα πως δεν μπορούσα να απαντήσω με βεβαιότητα, διότι ο πάγος δεν είχε σπάσει παρά μόνο κοντά στα μεσάνυχτα, και ο ταξιδιώτης ίσως να είχε φτάσει σε κάποιο ασφαλές μέρος πριν από εκείνη την ώρα· όμως γι' αυτό δεν μπορούσα να είμαι σίγουρος.

Από εκείνη τη στιγμή, ένα νέο πνεύμα ζωής εμψύχωσε το φθαρμένο σώμα του ξένου. Εκδήλωνε τη μεγαλύτερη ανυπομονησία να βρεθεί στο κατάστρωμα για να αναζητήσει το έλκηθρο που είχε εμφανιστεί προηγουμένως· όμως τον έπεισα να παραμείνει στην καμπίνα, διότι είναι πολύ αδύναμος για να αντέξει τη δριμύτητα της ατμόσφαιρας. Του υποσχέθηκα πως κάποιος θα παραφυλάει γι' αυτόν και θα τον ειδοποιήσει αμέσως αν εμφανιστεί οποιοδήποτε νέο αντικείμενο στον ορίζοντα.

Αυτά έχω καταγράψει στο ημερολόγιό μου μέχρι σήμερα, σχετικά με τούτο το αλλόκοτο συμβάν. Η υγεία του ξένου βελτιώνεται σταδιακά, αλλά είναι πολύ σιωπηλός και φαίνεται ανήσυχος όταν οποιοσδήποτε άλλος εκτός από εμένα μπαίνει στην καμπίνα του. Εντούτοις, οι τρόποι του είναι τόσο φιλικοί και πράοι, που όλοι οι ναύτες δείχνουν ενδιαφέρον γι' αυτόν, αν και είχαν ελάχιστη επικοινωνία μαζί του. Όσο

για μένα, αρχίζω να τον αγαπώ σαν αδερφό, και η διαρκής και βαθιά θλίψη του με γεμίζει συμπάθεια και συμπόνια. Πρέπει να υπήρξε ευγενές πλάσμα σε καλύτερες εποχές, αφού ακόμα και τώρα, όντας πλέον σκέτο ράκος, είναι τόσο γοητευτικός και συμπαθής.

Είχα πει σε μια από τις επιστολές μου, αγαπημένη μου Μάργκαρετ, πως δε θα έβρισκα κανένα φίλο στον απέραντο ωκεανό· και όμως, βρήκα έναν άνθρωπο ο οποίος, προτού το πνεύμα του τσακιστεί από τη δυστυχία, θα ένιωθα ευτυχής να ήταν καρδιακός μου φίλος.

Θα συνεχίσω το ημερολόγιό μου σχετικά με τον ξένο κατά διαστήματα, εάν έχω οποιοδήποτε νέο περιστατικό να καταγράψω.

13 Αυγούστου 17-

Η στοργή μου για το φιλοξενούμενό μου αυξάνεται καθημερινά. Προκαλεί ταυτόχρονα το θαυμασμό και τον οίκτο μου σε βαθμό εκπληκτικό. Πώς μπορώ να βλέπω ένα τόσο ευγενές πλάσμα να καταστρέφεται από τη δυστυχία δίχως να νιώθω την πιο οδυνηρή θλίψη; Είναι τόσο πράος, και όμως τόσο σοφός· ο νους του είναι τόσο καλλιεργημένος, και όταν μιλά, αν και οι λέξεις του είναι επιλεγμένες με την πλέον εκλεπτυσμένη τέχνη, ρέουν με ταχύτητα και απaráμλλη ευφράδεια.

Έχει αναρρώσει πλέον σημαντικά από την ασθένειά του και βρίσκεται διαρκώς στο κατάστρωμα, παραμονεύοντας προφανώς για το έλκηθρο που προηγήθηκε του δικού του. Εντούτοις, αν και δυστυχισμένος, δεν είναι τόσο ολοκληρωτικά απορροφημένος από τη δική του οδύνη ώστε να μην ενδιαφέρεται βαθύτατα για τα σχέδια των άλλων. Συχνά συζητάμε για τα δικά μου, τα οποία του εξέθεσα δίχως περιστροφές. Εξερεύνησε με προσοχή όλα τα επιχειρήματά μου υπέρ της τελικής μου επιτυχίας, και κάθε μικρή λεπτομέρεια των μέτρων που είχα λάβει για να τη διασφαλίσω. Παρασύρθηκα από τη συμπάθεια που εκδήλωνε ώστε να χρησιμοποιήσω τη γλώσσα της καρδιάς μου, να δώσω φωνή στη φλεγόμενη εξαψη της ψυχής μου και να πω, με όλη τη θερμότητα που με εμπύχωνε, πόσο πρόθυμα θα θυσιάζα την περιουσία μου, την ύπαρξή μου, κάθε μου ελπίδα, για την προώθηση του εγχειρήματός μου. Η ζωή ή ο θάνατος ενός ανθρώπου δεν ήταν παρά ένα μικρό τίμημα για την απόκτηση της γνώσης που επεδίωκα, για την κυριαρχία που θα αποκτούσα και θα κληροδοτούσα πάνω στους στοιχειώδεις εχθρούς της φυλής μας. Καθώς μιλούσα, μια ζοφερή κατήφεια απλώθηκε στο πρόσωπο του ακροατή μου. Αρχικά διέκρινα πως

προσπαθούσε να καταστείλει τη συγκίνησή του· έβαλε τα χέρια του μπροστά στα μάτια του και η φωνή μου βάλθηκε να τρέμει και με πρόδωσε καθώς αντίκρισα δάκρυα να κυλούν γοργά ανάμεσα από τα δάκτυλά του· ένας στεναγμός δραπέτευσε από τα βάθη του στήθους του. Σταμάτησα· επιτέλους μίλησε, με φωνή σπασμένη: «Δυστυχισμένε άνθρωπε! Μοιράζεστε μήπως την τρέλα μου; Ήπιατε και εσείς από το μεθυστικό αυτό ποτό; Ακούστε με· αφήστε με να σας φανερώσω την ιστορία μου, και μεμιάς θα πετάξετε το ποτήρι μακριά από τα χείλη σας!»

Τα λόγια του αυτά, όπως μπορείς να φανταστείς, κέντρισαν την περιέργειά μου· όμως ο παροξυσμός της θλίψης που είχε κυριέψει τον ξένο κατέβαλε τις εξασθενημένες του δυνάμεις και χρειάστηκαν πολλές ώρες ανάπαυσης και ήρεμης συζήτησης για να ανακτήσει την αυτοκυριαρχία του.

Αφού δάμασε τη βιαιότητα των συναισθημάτων του, φάνηκε να περιφρονεί τον εαυτό του που υπήρξε έρμαιο του πάθους και, καταπνίγοντας τη ζοφερή τυραννία της απελπισίας, με οδήγησε και πάλι να συνομιλήσουμε για μένα προσωπικά. Με ρώτησε για τη ζωή μου μέχρι τώρα. Η διήγηση τελείωσε γρήγορα, όμως αφύπνισε διάφορους συλλογισμούς. Μίλησα για την επιθυμία μου να βρω ένα φίλο, για τη δίψα μου για μια πιο στενή επαφή με έναν ομοϊδεάτη, που ως τώρα δεν είχα καταφέρει να βρω, και εξέφρασα την πεποίθησή μου πως κανένας άνθρωπος που δεν είχε τούτη την ευλογία δεν μπορούσε να καυχηθεί πως ήταν πράγματι ευτυχισμένος.

«Συμφωνώ μαζί σας» αποκρίθηκε ο ξένος· «είμαστε πλάσματα αδι-αμόρφωτα, μόνο κατά το ήμισυ φτιαγμένα, αν κάποιος σοφότερος, καλύτερος, πιο αγαπητός από εμάς -όπως οφείλει να είναι ένας τέτοιος φίλος- δεν προσφέρει τη συνδρομή του για να τελειοποιήσουμε την ασθενή και ατελή φύση μας. Είχα κάποτε ένα φίλο, το πλέον ευγενές των ανθρωπίνων πλάσμάτων, και δικαιούμαι, επομένως, να κρίνω περί φιλίας. Εσείς έχετε την ελπίδα, και τον κόσμο μπροστά σας, και δεν έχετε λόγο να απελπίζεστε. Αλλά εγώ – εγώ τα έχω χάσει όλα και δεν μπορώ να ξεκινήσω τη ζωή μου από την αρχή.»

Καθώς το έλεγε αυτό, το πρόσωπό του πήρε μια έκφραση ήρεμης, παγιωμένης θλίψης που με άγγιξε βαθιά. Έμεινε όμως σιωπηλός και σε λίγο αποσύρθηκε στην καμπίνα του.

Έστω και αν είναι πνευματικά τσακισμένος, κανείς δεν μπορεί να

νιώσει βαθύτερα από αυτόν τις ομορφιές της φύσης. Ο έναστρος ουρανός, η θάλασσα, και κάθε θέαμα που προσφέρουν αυτές οι θαυμάσιες περιοχές μοιάζουν να έχουν ακόμη τη δύναμη να υψώνουν την ψυχή του από τη γη. Ένας τέτοιος άνθρωπος έχει διπλή υπόσταση: μπορεί να υποφέρει από τη δυστυχία και να καταβάλλεται από απογοητεύσεις, όμως όταν αποσύρεται στον εαυτό του, μοιάζει με ουράνιο πνεύμα που περιβάλλεται από ένα φωτοστέφανο, μες στον κύκλο του οποίου καμία θλίψη ή μωρία δεν τολμά να εισέλθει.

Θα χαμογελάσεις, άραγε, με τον ενθουσιασμό που εκφράζω για αυτόν το θείο περιπλανώμενο; Δε θα το έκανες αν τον έβλεπες. Έχεις διαπαιδαγωγηθεί και εξευγενιστεί από τα βιβλία και την απομόνωση από τον κόσμο, και είσαι επομένως κάπως σχολαστική· όμως αυτό σε καθιστά μόνο πιο ικανή να εκτιμήσεις τις εξαιρετικές αρετές αυτού του θαυμάσιου ανθρώπου. Προσπάθησα μερικές φορές να ανακαλύψω ποια είναι εκείνη η ιδιότητα που κατέχει και τον υψώνει τόσο απροσμέτρητα πάνω από κάθε άλλο άτομο που γνώρισα ποτέ. Πιστεύω πως είναι μια διαισθητική διάκριση, μια γοργή αλλά αλάνθαστη κρίση, μια διείσδυση στα αίτια των πραγμάτων, απaráμιλλη σε διαύγεια και ακρίβεια· πρόσθεσε σε αυτά μια ευκολία στην έκφραση και μια φωνή της οποίας οι ποικίλες διακυμάνσεις είναι μουσική που υποτάσσει την ψυχή.

19 Αυγούστου 17-

Χτες ο ξένος μού είπε: «Μπορείτε εύκολα να αντιληφθείτε, Καπετάνιε Γουόλτον, πως έχω υποφέρει μεγάλες και πρωτοφανείς συμφορές. Κάποτε είχα αποφασίσει πως η μνήμη αυτών των δεινών θα πέθαινε μαζί μου, όμως με πείσατε να μεταβάλω την απόφασή μου. Αναζητάτε τη γνώση και τη σοφία, όπως έπραξα και εγώ κάποτε· και ελπίζω διακαώς η ικανοποίηση των επιθυμιών σας να μην αποδειχτεί φίδι που θα σας κεντρίσει, όπως συνέβη με τις δικές μου. Δε γνωρίζω αν η εξιστόρηση των καταστροφών μου θα σας φανεί χρήσιμη· εντούτοις, όταν αναλογίζομαι πως ακολουθείτε την ίδια πορεία, εκθέτοντας τον εαυτό σας στους ίδιους κινδύνους που με κατέστησαν αυτό που είμαι, φαντάζομαι πως ίσως συναγάγετε κάποιο σοφό δίδαγμα από την ιστορία μου, ένα δίδαγμα που ίσως σας καθοδηγήσει αν επιτύχετε στο εγχείρημά σας, και σας παρηγορήσει σε περίπτωση που αποτύχετε. Προετοιμαστείτε να ακούσετε περιστατικά που συνήθως λογίζονται ως θαυμαστά. Αν βρισκόμασταν σε κάποιο πιο γαλήνιο σκηνικό, μπορεί να φοβόμουν

πως θα αντιμετώπιζα τη δυσπιστία σας, ίσως και τον εμπαιγμό σας· όμως πολλά θα φανούν εφικτά σε τούτες τις άγριες και μυστηριώδεις περιοχές, τα οποία θα προκαλούσαν το γέλιο όσων δεν είναι εξοικειωμένοι με τις πολυποίκιλες δυνάμεις της φύσης· ούτε μπορώ να αμφιβάλλω πως η ιστορία μου φέρει στην αλληλουχία της εγγενή τεκμήρια της αλήθειας των γεγονότων από τα οποία αποτελείται.»

Μπορείς να φανταστείς πως ένιωσα μεγάλη ικανοποίηση από την προσφερόμενη εξομολόγηση, εντούτοις δεν άντεχα στη σκέψη πως θα ανανέωνε τη θλίψη του με την εξιστόρηση των συμφορών του. Παρά ταύτα ανυπομονούσα να ακούσω τη διήγηση που μου είχε υποσχεθεί, εν μέρει από περιέργεια και εν μέρει από μια ισχυρή επιθυμία να απαλύνω το πεπρωμένο του, αν αυτό βρισκόταν στη δύναμή μου. Εξέφρασα αυτά τα συναισθήματα στην απάντησή μου.

«Σας ευχαριστώ» αποκρίθηκε, «για τη συμπόνια σας, μα είναι άσκοπη· η μοίρα μου έχει σχεδόν εκπληρωθεί. Περιμένω ένα μονάχα συμβάν, και ύστερα θα αναπαυθώ εν ειρήνη. Κατανοώ την πρόθεσή σας» συνέχισε, καταλαβαίνοντας πως ήθελα να τον διακόψω «όμως σφάλλετε, φίλε μου, αν μου επιτρέπετε να σας αποκαλώ έτσι· τίποτα δεν μπορεί να μεταβάλει το πεπρωμένο μου· ακούστε την ιστορία μου, και θα αντιληφθείτε πόσο αμετάκλητα είναι καθορισμένη.»

Μου είπε τότε πως θα ξεκινούσε τη διήγησή του την επόμενη ημέρα, όταν θα είχα χρόνο. Στο άκουσμα αυτής της υπόσχεσής του, τον ευχαρίστησα θερμά. Αποφάσισα, κάθε νύχτα, όταν δε θα είμαι απασχολημένος με τα καθήκοντά μου, να καταγράφω όσο το δυνατόν πιο πιστά, όσα μου έχει ιστορήσει κατά τη διάρκεια της ημέρας. Αν είμαι απασχολημένος, θα κρατώ τουλάχιστον σημειώσεις. Αυτό το χειρόγραφο αναμφίβολα θα σου προσφέρει τη μέγιστη τέρψη· όμως εγώ που τον γνωρίζω και που το ακούω από τα δικά του χείλη – με πόσο ενδιαφέρον και συμπάθεια θα το διαβάζω κάποια μελλοντική ημέρα! Ακόμα και τώρα, καθώς ξεκινώ το έργο μου, η μεστή φωνή του αντηχεί στα αυτιά μου· τα σπινθηροβόλα μάτια του παραμένουν προσηλωμένα πάνω μου με όλη τους τη μελαγχολική γλυκύτητα· βλέπω το ισχνό του χέρι υψωμένο με ζωντάνια, ενώ τα χαρακτηριστικά του προσώπου του ακτινοβολούν από την ψυχή που κρύβει μέσα του. Παράδοξη και σπαρακτική πρέπει να είναι η ιστορία του, τρομερή η καταγίδα που αγκάλιασε το περήφανο σκάφος στην πορεία του και το ναυάγησε κατ' αυτόν τον τρόπο!

Κεφάλαιο Ι

Κατάγομαι από τη Γενεύη και η οικογένειά μου είναι μία από τις πλέον επιφανείς αυτής της δημοκρατίας. Οι πρόγονοί μου υπήρξαν επί σειρά ετών σύμβουλοι και σύνδικοι, και ο πατέρας μου υπηρέτησε σε διάφορα δημόσια αξιώματα με τιμή και υπόληψη. Όλοι όσοι τον γνώριζαν τον σέβονταν για την ακεραιότητά του και την ακούραστη προσήλωσή του στις δημόσιες υποθέσεις. Πέρασε τα νεανικά του χρόνια διαρκώς απασχολημένος με τα ζητήματα της πατρίδας του· μια σειρά περιστάσεων τον εμπόδισαν να παντρευτεί νωρίς, και μόνο στη δύση της ζωής του έγινε σύζυγος και πατέρας.

Καθώς οι συνθήκες του γάμου του αναδεικνύουν το χαρακτήρα του, δεν μπορώ να παραλείψω να τις ιστορήσω. Μεταξύ των στενότερων φίλων του ήταν ένας έμπορος ο οποίος, από μια κατάσταση ευμάρειας, εξέπεσε, λόγω πολυάριθμων ατυχιών, στην ένδεια. Αυτός ο άνθρωπος, ονόματι Μποφόρ, ήταν εκ φύσεως περήφανος και αδάμαστος, και δεν άντεχε να ζει μες στη φτώχεια και τη λήθη στην ίδια χώρα όπου άλλοτε διακρινόταν για την κοινωνική του θέση και το μεγαλείο του. Αφού, λοιπόν, εξόφλησε τα χρέη του με τον πλέον έντιμο τρόπο, αποσύρθηκε με την κόρη του στην πόλη της Λουκέρνης, όπου ζούσε άγνωστος και μες στην εξαθλίωση. Ο πατέρας μου, που αγαπούσε τον Μποφόρ και έτρεφε για αυτόν συναισθήματα ειλικρινούς φιλίας, στενοχωρήθηκε από την απόσυρσή του υπό αυτές τις ατυχείς περιστάσεις. Λυπόταν βαθύτατα για την ψεύτικη υπερηφάνεια που εξώθησε το φίλο του σε μια διαγωγή τόσο ανάξια της στοργής που τους ένωνε. Δεν έχασε καθόλου χρόνο πασχίζοντας να τον αναζητήσει, με την ελπίδα να τον πείσει να ξεκινήσει τη ζωή του από την αρχή, βασιζόμενος στη δική του οικονομική συνδρομή και αξιοπιστία.

Ο Μποφόρ είχε καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να κρυφτεί, και πέρασαν δέκα μήνες προτού ο πατέρας μου ανακαλύψει την κατοικία του. Συνεπαρμένος από την ανακάλυψή του αυτή, έσπευσε στο σπίτι, το οποίο βρισκόταν σε ένα ταπεινό δρομάκι κοντά στον ποταμό

Ρόις. Όταν όμως μπήκε μέσα, τον υποδέχτηκαν μόνο αθλιότητα και απόγνωση. Ο Μποφόρ είχε διασώσει ένα ελάχιστο χρηματικό ποσό από το ναυάγιο της περιουσίας του, αρκετό για να του παρέχει τροφή για λίγους μήνες. Στο μεταξύ, έχοντας χρόνο για περισυλλογή, η θλίψη του έγινε βαθύτερη και πιο οδυνηρή, και τελικά κυρίευσε το νου του τόσο έντονα, ώστε στο τέλος των τριών μηνών κείτονταν κλινήρης, ανίκανος για οποιαδήποτε προσπάθεια.

Η κόρη του τον φρόντιζε με μεγάλη τρυφερότητα, έβλεπε όμως με απόγνωση το ισχνό τους απόθεμα να λιγοστεύει ραγδαία. Μολαταύτα, η Καρολάιν Μποφόρ διέθετε πνεύμα ασυνήθιστης κράσης και αντίκρισε θαρραλέα την αντιξοότητα. Εξασφάλισε απλές χειρωνακτικές εργασίες· καταπάστηκε με τη σπαρτοπλεκτική, και με διάφορα μέσα κατάφερνε να κερδίζει ένα πενιχρό μεροκάματο, μόλις και μετά βίας επαρκές για να συντηρηθούν.

Πέρασαν αρκετοί μήνες κατ' αυτόν τον τρόπο. Ο πατέρας της χειροτέρευε· ο χρόνος της αναλωνόταν εξ ολοκλήρου στη φροντίδα του· τα μέσα επιβίωσής της μειώνονταν· και το δέκατο μήνα, ο πατέρας της πέθανε στην αγκαλιά της, αφήνοντάς την ορφανή και ζητιάνα. Αυτό το τελευταίο πλήγμα την κατέβαλε, και γονυπετής δίπλα στο φέρετρό του Μποφόρ έκλαιγε γοερά, όταν ο πατέρας μου μπήκε στην κάμαρα. Εμφανίστηκε σαν πνεύμα προστασίας για το άμοιρο κορίτσι, που αφέθηκε στη φροντίδα του· και μετά την ταφή του φίλου του, την οδήγησε στη Γενεύη και την έθεσε υπό την προστασία ενός συγγενή. Δύο χρόνια αργότερα, η Καρολάιν έγινε σύζυγός του.

Η ηλικιακή διαφορά των γονιών μου υπήρξε αισθητή, όμως η κατάσταση αυτή έμοιαζε μόνο να τους ενώνει στενότερα με δεσμούς αφοσίωσης και στοργής. Ο πατέρας μου διέθετε μια αίσθηση δικαιοσύνης που τον ωθούσε να αγαπά με σθένος όσους εκτιμούσε βαθιά. Ίσως στο παρελθόν να είχε υποφέρει από την όψιμη αποκάλυψη της αναξιότητας κάποιας αγαπημένης και έτσι ήταν διατεθειμένος να προσδώσει μεγαλύτερη αξία σε μια αρετή που είχε ήδη δοκιμαστεί. Στην προσκόλλησή του προς τη μητέρα μου υπήρχε μια έκδηλη ευγνωμοσύνη και λατρεία, που ουδεμία σχέση είχε με την αδυναμία των γηρατειών, διότι πήγαινε από το σεβασμό για τις αρετές της, και από μια επιθυμία να αποτελέσει το μέσο με το οποίο θα την αποζημίωνε, ως ένα βαθμό, για τα βάσανα που είχε υπομείνει, γεγονός που προσέδιδε μια ανέκφραστη χάρη στη συμπεριφορά του απέναντί της. Ύψιστη προτεραιότητά του ήταν οι επι-

θυμίες και η άνεσή της. Πάσχιζε να την προστατεύει, όπως ο κηπουρός προφυλάσσει ένα εύθραυστο εξωτικό φυτό από κάθε τραχύ άνεμο, και να την περιβάλλει με καθετί που θα μπορούσε να διεγείρει ευχάριστα συναισθήματα στον πράο και αγαθό νου της. Η υγεία της, ακόμα και η γαλήνη του ως τότε σταθερού της πνεύματος, είχαν κλονιστεί από όσα είχε περάσει. Κατά τη διάρκεια των δύο ετών που μεσολάβησαν πριν από το γάμο τους, ο πατέρας μου είχε σταδιακά παραιτηθεί από όλα τα δημόσια λειτουργήματά του· και αμέσως μετά την ένωσή τους αναζήτησαν το γλυκό κλίμα της Ιταλίας, καθώς και την αλλαγή παραστάσεων και ενδιαφερόντων που προσφέρει μια περιήγηση σε εκείνη τη χώρα των θαυμάτων, ως ίαμα για το εξασθενημένο της σώμα.

Από την Ιταλία επισκέφθηκαν τη Γερμανία και τη Γαλλία. Εγώ, το πρωτότοκο τέκνο τους, γεννήθηκα στη Νάπολη και, ως βρέφος, τους συνόδευα στις περιπλανήσεις τους. Για αρκετά χρόνια παρέμεινα το μοναδικό τους παιδί. Όσο και αν ήταν δεμένοι μεταξύ τους, έμοιαζαν να αντλούν ανεξάντλητα αποθέματα στοργής θαρρείς από κάποιο μεταλλείο αγάπης για να τα προσφέρουν σ' εμένα. Τα τρυφερά χάρδια της μητέρας μου και το χαμόγελο ευγενούς ευχαρίστησης του πατέρα μου καθώς με κοίταζε, είναι οι πρώτες μου αναμνήσεις. Ήμουν το παιχνίδι και το είδωλό τους, και κάτι ακόμα καλύτερο – το παιδί τους, το αθώο και ανήμπορο πλάσμα που τους χάρισε ο Ουρανός, το οποίο έπρεπε να αναθρέψουν σωστά, και του οποίου η μελλοντική μοίρα βρισκόταν στα χέρια τους για να την οδηγήσουν στην ευτυχία ή τη δυστυχία, ανάλογα με το πώς θα εκπλήρωναν τα καθήκοντά τους απέναντί μου. Είχαν βαθιά επίγνωση του τι όφειλαν στο ον στο οποίο έδωσαν ζωή και, σε συνδυασμό με το ενεργό πνεύμα τρυφερότητας που εμπύχωνε και τους δυο τους, μπορεί κανείς να φανταστεί πως ενώ στη διάρκεια της βρεφικής μου ζωής λάμβανα διαρκώς μαθήματα υπομονής, ελεημοσύνης και αυτοελέγχου, καθοδηγούμουν από ένα μεταξένιο δεσμό έτσι ώστε όλα να μου φαίνονται άκρως απολαυστικά.

Για πολύ καιρό ήμουν η μοναδική τους μέριμνα. Η μητέρα μου επιθυμούσε πολύ να αποκτήσει μια κόρη, αλλά παρέμενα ο μοναδικός τους απόγονος. Όταν ήμουν περίπου πέντε ετών, κατά τη διάρκεια μιας εκδρομής πέρα από τα σύνορα της Ιταλίας, πέρασαν μια εβδομάδα στις όχθες της λίμνης Κόμο. Η αγαθοεργή τους διάθεση τους ωθούσε συχνά να μπαίνουν στις καλύβες των φτωχών. Το να ενεργεί με τη σειρά της ως φύλακας άγγελος για τους θλιμμένους -ενθυμούμενη όσα

είχε υποφέρει και πώς είχε βρει ανάπαυλα- ήταν για τη μητέρα μου κάτι παραπάνω από καθήκον· ήταν ανάγκη, ένα πάθος. Στη διάρκεια ενός περιπάτου τους, τράβηξε την προσοχή τους μια φτωχική καλύβα στις πτυχές μιας κοιλάδας, ενώ ο αριθμός των ημίγυμνων παιδιών που ήταν συγκεντρωμένα γύρω της μαρτυρούσε την ένδεια στην πλέον θλιβερή της μορφή. Μια μέρα που ο πατέρας μου πήγε μόνος του στο Μιλάνο, η μητέρα μου με πήγε να επισκεφθούμε τούτη την κατοικία. Βρήκε ένα χωρικό και τη γυναίκα του, εργατικούς, καμπουριασμένους από τα βάσανα και το μόχθο, να μοιράζουν ένα πενιχρό γεύμα σε πέντε πεινασμένα νήπια. Ανάμεσά τους υπήρχε ένα που άρεσε στη μητέρα μου πολύ περισσότερο από τα άλλα. Έμοιαζε παράταιρο με την υπόλοιπη οικογένεια. Τα άλλα τέσσερα ήταν σκληραγωγημένα χαρμίνια, όλα τους με σκούρα μάτια· αυτό το παιδί ήταν ισχνό και μάλλον ανοιχτόχρωμο. Τα μαλλιά της ήταν λαμπερά και χρυσαφένια και, παρά τη φτωχική της ενδυμασία, έμοιαζαν να θέτουν ένα στέμμα διάκρισης στο κεφάλι της. Το μέτωπό της ήταν καθαρό και πλατύ, τα γαλάζια μάτια της ανέφελα, και τα χείλη της καθώς και η δομή του προσώπου της τόσο εκφραστικά, γεμάτα ευαισθησία και γλυκύτητα, που κανείς δεν μπορούσε να την αντικρίσει χωρίς να τη θεωρήσει πλάσμα ξεχωριστό, ένα ον σταλμένο από τον ουρανό, που έφερε μια ουράνια σφραγίδα σε όλα του τα χαρακτηριστικά.

Η χωριάτισσα, παρατηρώντας πως η μητέρα μου είχε προσηλώσει το βλέμμα της, όλο έκπληξη και θαυμασμό, πάνω σε αυτό το υπέροχο κορίτσι, της εξιστόρησε πρόθυμα την ιστορία της. Δεν ήταν δικό της παιδί, αλλά κόρη ενός Μιλανέζου ευγενούς. Η μητέρα της ήταν Γερμανίδα και είχε πεθάνει κατά τη γέννα. Το βρέφος είχε παραδοθεί στη φροντίδα αυτών των καλών ανθρώπων· τότε η κατάστασή τους ήταν καλύτερη. Δεν είχαν παντρευτεί πολύ καιρό πριν και το μεγαλύτερο παιδί τους είχε μόλις γεννηθεί. Ο πατέρας της προστατευόμενής τους ήταν ένας από εκείνους τους Ιταλούς που είχαν ανατραφεί με την ανάμνηση της αρχαίας δόξας της Ιταλίας – ένας ανάμεσα στους *schiavi ognor frementi*¹⁶, που πάσχιζε να κερδίσει την ελευθερία της πατρίδας του. Έπεσε θύμα της αδυναμίας της. Ήταν άγνωστο αν είχε πεθάνει ή αν παρέμενε ακόμη στα μπουντρούμια της Αυστρίας. Η παρουσία του είχε δημευτεί· η κόρη του έμεινε ορφανή και ζητιάνα. Συνέχισε να μένει με τους θετούς γονείς της και άνθισε στο τραχύ τους κατάλυμα, ομορφότερη και από ρόδο ανάμεσα σε μελανόφυλλα βάτα.

Όταν ο πατέρας μου επέστρεψε από το Μιλάνο, με βρήκε να παίζω στην έπαυλή μας με ένα παιδί πιο όμορφο και από χερουβείμ – ένα πλάσμα που έμοιαζε να ακτινοβολεί, και του οποίου η μορφή και οι κινήσεις ήταν πιο ελαφρές και από αγριοκάτσικου. Σύντομα έλαβε εξηγήσεις για τούτη την οπτασία. Με την άδειά του, η μητέρα μου έπεισε τους απλοϊκούς κηδεμόνες της να της παραδώσουν την προστατευόμενη τους. Αγαπούσαν το γλυκό ορφανό. Η παρουσία της τους φαινόταν ευλογία, αλλά θα ήταν άδικο για εκείνη να την κρατήσουν στη φτώχεια και τη στέρηση, όταν η Πρόνοια της πρόσφερε μια τόσο ισχυρή προστασία. Συμβουλευτήκαν τον ιερέα του χωριού, και το αποτέλεσμα ήταν η Ελίζαμπεθ Λαβέντζα να γίνει ένοικος του σπιτιού των γονιών μου -κάτι παραπάνω από αδερφή μου- η όμορφη και λατρεμένη σύντροφος όλων των ενασχολήσεων και των απολαύσεών μου.

Όλοι αγαπούσαν την Ελίζαμπεθ. Συμμεριζόμουν την παθιασμένη και σχεδόν ευλαβική προσκόλληση με την οποία όλοι την περιέβαλλαν, γεμίζοντάς με υπερηφάνεια και απόλαυση. Το βράδυ πριν έρθει στο σπίτι μου, η μητέρα μου μου είχε πει παιχνιδιάρικα: «Έχω ένα όμορφο δώρο για τον Βίκτορ μου – αύριο θα το έχει.» Και όταν, την επόμενη μέρα, μου παρουσίασε την Ελίζαμπεθ ως το δώρο που μου είχε υποσχεθεί, εγώ, με παιδική σοβαρότητα, ερμήνευσα τα λόγια της κυριολεκτικά και θεώρησα την Ελίζαμπεθ δική μου – δική μου για να την προστατεύω, να την αγαπώ και να τη φροντίζω. Κάθε έπαινο που της απέδιδαν τον δεχόμουν ως εγκώμιο για ένα δικό μου κτήμα. Αποκαλούσαμε ο ένας τον άλλον με την οικεία προσφώνηση «ξάδερφε». Καμία λέξη, καμία έκφραση δε θα μπορούσε να σαρκώσει το είδος της σχέσης που μας συνέδεε – ήταν κάτι παραπάνω από αδερφή μου, αφού μέχρι το θάνατο έμελλε να είναι δική μου και μόνο.

Κεφάλαιο 2

Μεγαλώσαμε μαζί· δεν είχαμε ούτε ένα χρόνο διαφορά. Περίττο να πω ότι μεταξύ μας δεν υπήρχε κανενός είδους διχόνοια ή φιλονικία. Η αρμονία ήταν η ψυχή της συντροφικότητάς μας, ενώ η ανομοιογένεια και οι αντιθέσεις που υπήρχαν στους χαρακτήρες μας μάς έφεραν πιο κοντά. Η Ελίζαμπεθ ήταν εκ φύσεως πιο ήρεμη και συγκροτημένη· εγώ όμως, με όλη μου την έξαψη, διέθετα μεγαλύτερη προσήλωση και με διακατείχε μια βαθύτερη δίψα για γνώση. Εκείνη αναλωνόταν ακολουθώντας τις αιθέριες δημιουργίες των ποιητών· και μες στα μεγαλειώδη και θαυμαστά τοπία που περιέβαλλαν την ελβετική μας εστία -στις υπέροχες μορφές των βουνών, στις εναλλαγές των εποχών, στην καταιγίδα και τη νηνεμία, στη σιωπή του χειμώνα και τη ζωντάνια και την αναταραχή των καλοκαιριών μας στις Άλπεις- έβρισκε μια ανεξάντλητη πηγή θαυμασμού και απόλαυσης. Ενώ η σύντροφός μου στοχαζόταν με πνεύμα σοβαρό και ικανοποιημένο τις μεγαλειώδεις όψεις των πραγμάτων, εγώ απολάμβανα να ερευνώ τα αίτιά τους. Ο κόσμος ήταν για μένα ένα μυστικό που επιθυμούσα να αποκαλύψω. Η περιέργεια, η ένθερμη έρευνα για την εκμάθηση των κρυφών νόμων της φύσης, μια χαρά που άγγιζε την έκσταση καθώς αυτοί αποκαλύπτονταν μπροστά μου, συγκαταλέγονται στις πρώτες αισθήσεις που μπορώ να ανακαλέσω.

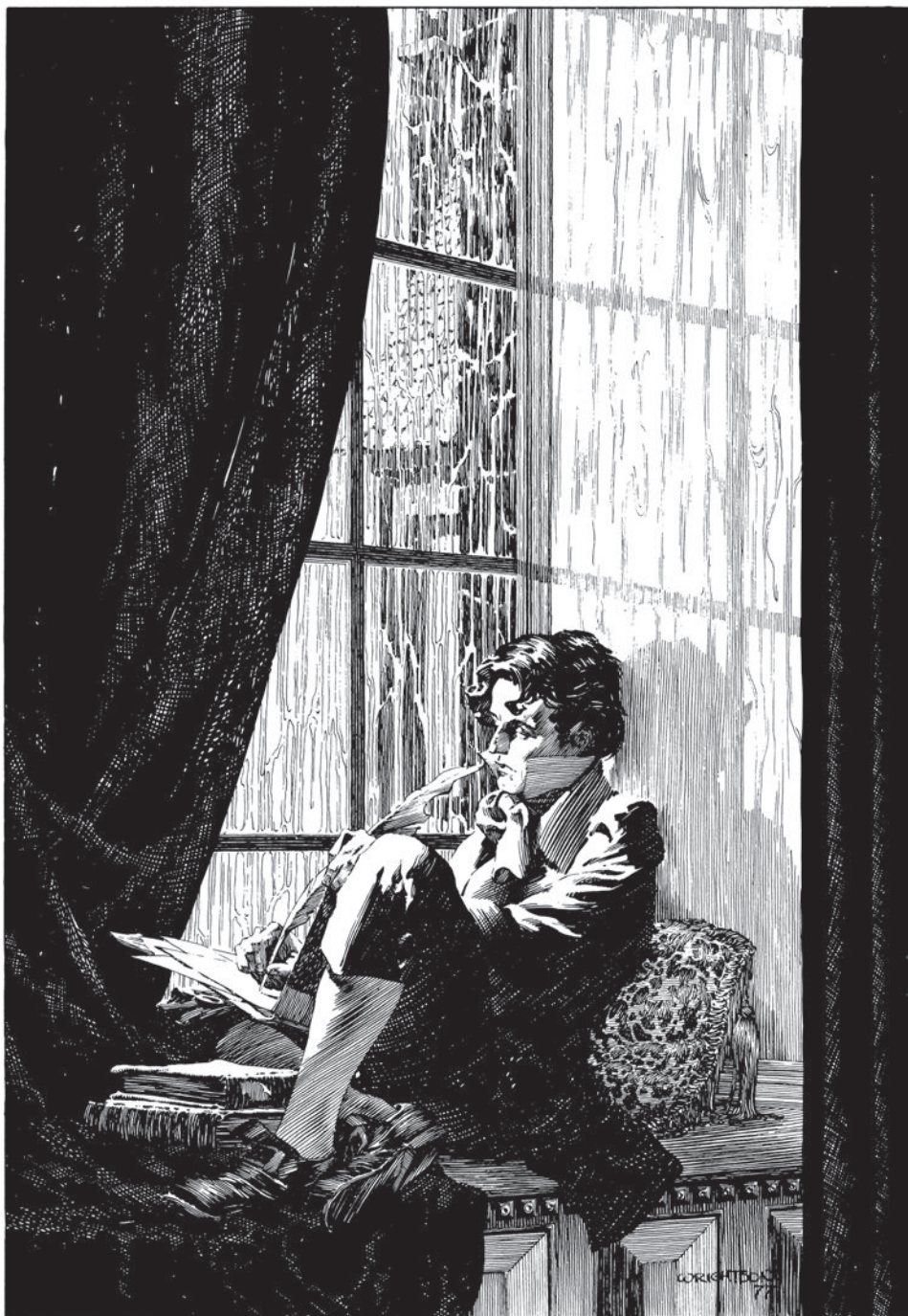
Με τη γέννηση του δεύτερου γιου τους, επτά χρόνια μικρότερου από μένα, οι γονείς μου εγκατέλειψαν οριστικά τη νομαδική ζωή τους και εγκαταστάθηκαν στην πατρίδα τους. Είχαμε ένα σπίτι στη Γενεύη και μια εξοχική έπαυλη στο Μπελρίβ, στην ανατολική όχθη της λίμνης, σε απόσταση κάτι περισσότερο από μια λεύγα από την πόλη. Διαμέναμε κυρίως στη δεύτερη, και η ζωή των γονιών μου κυλούσε με αρκετή απομόνωση. Ήταν στην ιδιοσυγκρασία μου να αποφεύγω τα πλήθη και να προσκολλώμαι με θέρμη σε λίγους. Επομένως, εν γένει αδιαφορούσα για τους συμμαθητές μου· όμως ενώθηκα με τους δεσμούς της στενότερης φιλίας με έναν από αυτούς. Ο Χένρι Κλερβάλ ήταν γιος

ενός εμπόρου της Γενεύης· ένα αγόρι με μοναδικό ταλέντο και φαντασία. Αγαπούσε τα παράτολμα εγχειρήματα, τις κακουχίες, ακόμα και τον κίνδυνο. Είχε μελετήσει πολλά ιπποτικά μυθιστορήματα και ρομάντζα. Συνέθετε ηρωικά τραγούδια και άρχισε να γράφει πλήθος διηγημάτων με μάγια και ιπποτικές περιπέτειες. Προσπαθούσε να μας πείθει να μεταμφιεζόμαστε και να αναπαριστούμε σκηνές με χαρακτήρες τους ήρωες της Ρονσεβάλ, της Στρογγυλής Τραπεζής του Βασιλιά Αρθούρου και της ιπποτικής συνοδείας που θυσιάστηκε για να λυτρώσει τον Πανάγιο Τάφο από τα χέρια των απίστων¹⁷.

Κανένα ανθρώπινο ον δε θα μπορούσε να έχει περάσει πιο ευτυχισμένα παιδικά χρόνια από εμένα. Οι γονείς μου διακατέχονταν από ένα πνεύμα καλοσύνης και επιείκειας. Νιώθαμε πως δεν ήταν τύραννοι που κυβερνούσαν τη μοίρα μας σύμφωνα με τις ιδιοτροπίες τους, αλλά οι φορείς και οι δημιουργοί όλων εκείνων των πολλών απολαύσεων που γευόμασταν. Όταν συναναστρεφόμουν άλλες οικογένειες, διέκρινα ξεκάθαρα πόσο ιδιαίτερα τυχερός ήμουν, και η ευγνωμοσύνη που ένιωθα συνέδραμε την αγάπη που ένιωθα γι' αυτούς.

Ο χαρακτήρας μου ήταν μερικές φορές βίαιος και τα πάθη μου ορμητικά· όμως, από κάποιο νόμο της ιδιοσυγκρασίας μου, στρέφονταν όχι προς παιδαριώδεις αναζητήσεις αλλά προς μια ένθερμη επιθυμία να μαθαίνω, και μάλιστα όχι τα πάντα αδιακρίτως. Ομολογώ πως ούτε η δομή των γλωσσών, ούτε ο κώδικας των κυβερνήσεων, ούτε η πολιτική των διαφόρων κρατών με έλκυαν. Ήταν τα μυστικά του ουρανού και της γης που επιθυμούσα να μάθω· και είτε ήταν η εξωτερική ουσία των πραγμάτων είτε το εσωτερικό πνεύμα της φύσης και η μυστηριώδης ψυχή του ανθρώπου που με απασχολούσαν, οι έρευνές μου κατευθύνονταν πάντα προς τη μεταφυσική ή, με την υψηλότερή της έννοια, προς τα φυσικά μυστικά τούτου του κόσμου.

Στο μεταξύ, ο Κλερβάλ καταπιανόταν, τρόπον τινά, με τις ηθικές σχέσεις των πραγμάτων. Τον απασχολούσε η πολυτάραχη σκηνή της ζωής, οι αρετές των ηρώων και οι πράξεις των ανθρώπων· ήλπιζε και ονειρευόταν το όνομά του να καταγραφεί στην Ιστορία ανάμεσα σε εκείνα των άλλων γενναίων και περιπετειωδών ευεργετών του είδους μας. Η αγνή ψυχή της Ελίζαμπεθ έφεγγε σαν καντήλι μπροστά σε ιερό μες στο γαλίνιο σπιτικό μας. Μας συμπονούσε ειλικρινά· το χαμόγελό της, η απαλή φωνή της, το γλυκό βλέμμα των ουράνιων ματιών της, ήταν πάντα εκεί για να μας ευλογούν και να μας εμπυχώνουν. Ήταν το ζωντανό πνεύμα

Ήταν τα μυστικά του ουρανού και της γης που επιθυμούσα να μάθω...

της αγάπης που απαλύνει και σαγηνεύει· ίσως να είχα γίνει σκυθρωπός από τις μελέτες μου, τραχύς από την έξαψη της φύσης μου, αν δεν ήταν εκεί να με δαμάσει, καθιστώντας με πράο όπως εκείνη. Και ο Κλερβάλ – μπορούσε άραγε στιδήποτε κακό να προσβάλει το ευγενικό πνεύμα του Κλερβάλ; Κι όμως, ίσως να μην ήταν τόσο ανθρώπινος, τόσο απόλυτα γενναιόδωρος, τόσο γεμάτος καλοσύνη και τρυφερότητα μες στο πάθος του για περιπετειώδη κατορθώματα, αν εκείνη δεν του είχε φανερώσει την πραγματική ομορφιά της ευεργεσίας και δεν είχε καταστήσει την αγαθοεργία σκοπό της υπέρμετρης φιλοδοξίας του.

Αισθάνομαι μια εξάισια ηδονή καθώς αναπολώ τις αναμνήσεις των παιδικών μου χρόνων, προτού η συμφορά μολύνει το νου μου και μετατρέψει τα λαμπρά μου οράματα περί προσφοράς σε ζοφερές και εγωκεντρικές σκέψεις. Επιπλέον, σκιαγραφώντας την εικόνα των πρώτων μου χρόνων, καταγράφω συνάμα εκείνα τα γεγονότα που οδήγησαν, με ανεπαίσθητα βήματα, στη μετέπειτα ιστορία της δυστυχίας μου· διότι, όταν αναζητώ μέσα μου τη γέννηση εκείνου του πάθους που κυβέρνησε αργότερα το πεπρωμένο μου, διαπιστώνω πως αναβλύζει, σαν ορεινό ποτάμι, από ταπεινές και σχεδόν λησμονημένες πηγές· όμως, διογκούμενο καθώς προχωρούσε, έγινε ο χείμαρρος που στο πέρασμά του παρέσυρε όλες μου τις ελπίδες και τις χαρές.

Η φυσική φιλοσοφία είναι το δαιμόνιο που καθόρισε τη μοίρα μου· επιθυμώ, επομένως, σε αυτή την αφήγηση, να εκθέσω εκείνα τα γεγονότα που με οδήγησαν στην προτίμησή μου προς αυτή την επιστήμη. Όταν ήμουν δεκατριών ετών, πήγαμε όλοι μια εκδρομή στα λουτρά πλησίον του Τονόν· η δριμύτητα του καιρού μάς ανάγκασε να παραμείνουμε κλεισμένοι για μια μέρα στο πανδοχείο. Σε αυτό το σπίτι έτυχε να βρω έναν τόμο με τα έργα του Κορνήλιου Αγρίππα¹⁸. Τον άνοιξα με απάθεια· όμως η θεωρία που πασχίζει να αποδείξει, και τα θαυμαστά γεγονότα που ιστορεί μετέτρεψαν σύντομα τούτο το συναίσθημα σε ενθουσιασμό. Ένα νέο φως έμοιαζε να ανατέλλει στο νου μου και, πλημμυρισμένος από χαρά, ανακοίνωσα την ανακάλυψή μου στον πατέρα μου. Εκείνος κοίταξε αφηρημένα τη σελίδα του τίτλου και είπε: «Ο Κορνήλιος Αγρίππας! Αγαπημένο μου Βίκτορ, μη σπαταλάς το χρόνο σου με αυτό το πράγμα· πρόκειται για θλιβερές ανοησίες.»

Εάν, αντί γι' αυτό το σχόλιο, ο πατέρας μου είχε μπει στον κόπο να μου εξηγήσει πως οι αρχές του Αγρίππα είχαν πλήρως καταρριφθεί και πως είχε εισαχθεί ένα σύγχρονο σύστημα επιστήμης, προικισμένο με

δυνάμεις πολύ μεγαλύτερες από το παλαιό -διότι οι δυνάμεις του παλαιού ήταν χιμαιρικές, ενώ του σύγχρονου πραγματικές και πρακτικές- υπό τέτοιες συνθήκες θα είχα σίγουρα παραμερίσει τον Αγρίππα και θα είχα ικανοποιήσει τη φαντασία μου, ένθερμη καθώς ήταν, επιστρέφοντας με μεγαλύτερο ζήλο στις προηγούμενες μελέτες μου. Είναι μάλιστα πιθανό ο ειρμός των ιδεών μου να μην είχε λάβει ποτέ τη μοιραία ώθηση που με οδήγησε στην καταστροφή. Όμως η φευγαλέα ματιά που έριξε ο πατέρας μου στον τόμο μου δε με έπεισε σε καμία περίπτωση πως γνώριζε το περιεχόμενό του, και συνέχισα να διαβάζω με τη μεγαλύτερη απληστία.

Όταν επέστρεψα στο σπίτι, πρώτη μου μέριμνα ήταν να αποκτήσω τα άπαντα αυτού του συγγραφέα, και μετέπειτα του Παράκελσου¹⁹ και του Αλβέρτου του Μεγάλου²⁰. Διάβαζα και μελετούσα τις αλλόκοτες φαντασιώσεις αυτών των στοχαστών με απόλαυση· μου φαίνονταν θησαυροί γνωστοί σε ελάχιστους πέρα από εμένα. Έχω περιγράψει τον εαυτό μου ως έναν άνθρωπο που πάντα διακατεχόταν από μια φλεγόμενη επιθυμία να διεισδύσει στα μυστικά της φύσης. Παρά τον επίμονο μόχθο και τις θαυμαστές ανακαλύψεις των σύγχρονων φιλοσόφων, παρέμενα δυσανεκτός και ανικανοποίητος από τις μελέτες μου. Λέγεται πως ο Σερ Ισαάκ Νεύτων είχε ομολογήσει ότι ένιωθε σαν παιδί που μαζεύει κοχύλια δίπλα στον απέραντο και ανεξερεύνητο ωκεανό της αλήθειας²¹. Από τους διαδόχους του σε κάθε κλάδο της φυσικής φιλοσοφίας, εκείνοι που γνώριζα, φάνταζαν ακόμα και στη δική μου παιδική αντίληψη ως αρχάριοι που επιδίδονταν στην ίδια αναζήτηση.

Ο απαίδευτος χωρικός παρατηρούσε τα στοιχεία της φύσης γύρω του, και γνώριζε τις πρακτικές τους χρήσεις. Ο πλέον λόγιος φιλόσοφος γνώριζε ελάχιστα περισσότερα. Είχε αποκαλύψει εν μέρει το πρόσωπο της Φύσης, όμως τα αθάνατα χαρακτηριστικά της παρέμεναν ένα θαυμαστό μυστήριο. Μπορούσε να ανατέμνει, να αναλύει και να δίνει ονόματα· όμως -για να μη μιλήσω για την έσχατη αιτία- οι αιτίες στη δευτερογενή και τριτογενή τους βαθμίδα τού ήταν εντελώς άγνωστες. Είχα ατενίσει πάνω από τα τείχη και τα εμπόδια που έμοιαζαν να κρατούν τους ανθρώπους μακριά από την ακρόπολη της φύσης και, με θράσος και άγνοια, είχα δυσανασχετήσει.

Κι όμως, να που υπήρχαν βιβλία και άνθρωποι που είχαν διεισδύσει βαθύτερα και γνώριζαν περισσότερα. Δέχτηκα το λόγο τους για όλα όσα διατείνονταν κι έγινα μαθητής τους. Ίσως φανεί παράδοξο κάτι

τέτοιο να συμβαίνει στο δέκατο όγδοο αιώνα· όμως, ενώ ακολουθούσα την εκπαιδευτική ρουτίνα στα σχολεία της Γενεύης, ήμουν, σε μεγάλο βαθμό, αυτοδίδακτος όσον αφορά τις αγαπημένες μου μελέτες. Ο πατέρας μου δεν ήταν άνθρωπος της επιστήμης, κι έτσι έμεινα να πασχίζω μόνος, με την άγνοια ενός παιδιού και τη δίψα ενός σπουδαστή για γνώση. Υπό την καθοδήγηση των νέων μου δασκάλων, επιδόθηκα με τη μεγαλύτερη επιμέλεια στην αναζήτηση της φιλοσοφικής λίθου και του ελιξιρίου της ζωής²². το τελευταίο, όμως, κέρδισε σύντομα την αμέριστη προσοχή μου. Ο πλούτος ήταν ένας δευτερεύων στόχος, αλλά τι δόξα θα συνόδευε την ανακάλυψη αν μπορούσα να εξορίσω την αρρώστια από το ανθρώπινο σώμα και να καταστήσω τον άνθρωπο άτρωτο σε καθετί πέραν ενός βίαιου θανάτου!

Αυτά δεν ήταν τα μόνα μου οράματα. Η επίκληση φαντασμάτων ή δαιμόνων ήταν μια υπόσχεση που δινόταν πλουσιοπάροχα από τους αγαπημένους μου συγγραφείς, την εκπλήρωση της οποίας επιζητούσα με τη μεγαλύτερη θέρμη· και αν οι εξορκισμοί μου ήταν πάντα ανεπιτυχείς, απέδιδα την αποτυχία μάλλον στη δική μου απειρία και σε δικά μου σφάλματα, παρά στην έλλειψη ικανότητας και αξιοπιστίας των δασκάλων μου. Κι έτσι, για ένα διάστημα, αναλώθηκα σε καταρριφθέντα συστήματα, αναμειγνύοντας, σαν αδαής, χίλιες αντιφατικές θεωρίες και παλεύοντας απεγνωσμένα μέσα σε ένα βάλτο πολυποίκιλης γνώσης, καθοδηγούμενος από μια φλογερή φαντασία και έναν παιδικό συλλογισμό, μέχρι που ένα ατύχημα άλλαξε και πάλι το ρου των ιδεών μου.

Όταν ήμουν περίπου δεκαπέντε ετών, είχαμε αποσυρθεί στο σπίτι μας κοντά στο Μπελρίβ, όταν γίναμε μάρτυρες μιας σφοδρότατης και τρομερής καταιγίδας. Πλησίασε πίσω από τα βουνά του Ιούρα, και οι κερανοί ξέσπασαν μεμιάς με φρικιαστική ένταση από διάφορα σημεία του ουρανού. Όσο διήρκεσε η καταιγίδα, έμεινα να παρακολουθώ την πορεία της με περιέργεια και απόλαυση. Καθώς στεκόμουν στην πόρτα, ξαφνικά είδα μια πύρινη δέσμη να ξεπηδά από μια παλιά και όμορφη βελανιδιά που βρισκόταν σε απόσταση περίπου είκοσι μέτρων από το σπίτι μας· και μόλις το εκτυφλωτικό φως έσβησε, η βελανιδιά είχε εξαφανιστεί αφήνοντας πίσω όλο κι όλο έναν καμένο κορμό. Όταν την επισκεφθήκαμε το επόμενο πρωί, βρήκαμε το δέντρο κομματιασμένο με έναν παράδοξο τρόπο. Το πλήγμα δεν την είχε σκίσει απλώς, αλλά την είχε μετατρέψει εξ ολοκλήρου σε λεπτές λωρίδες. Ποτέ μου δεν είχα αντικρίσει κάτι τόσο ολοκληρωτικά κατεστραμμένο.